

CRKVENI POKRETI I UDRUGE - MJESTO KATEHIZACIJE

TOMISLAV IVANČIĆ
Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Kaptol 29/II
10000 Zagreb

Izvorni znanstveni rad
Primljeno 9. 6. 1998.
UDK 267:268

Sažetak

Rad ima dva dijela, teološki i statistički. Prvi dio istražuje eklesiološke razloge za katehetsko i odgojno djelovanje crkvenih pokreta, a drugi na temelju konkretnog istraživanja ocjenjuje da li su i u kojoj mjeri crkveni pokreti mjesta katehizacije. Na kraju se zaključuje da su neki od crkvenih pokreta izričito evangelizacijsko-katehetski, drugi duhovno-odgojni, a treći djelatni. Svi su oni nadopuna službenom vjeronauku, sigurnost njegova kontinuiteta i ambijent u kojem školski vjeronauk i župska kateheza nalaze punu plodnost.

Ključne riječi: crkveni pokret, katehizacija, župa, vjeronauk.

Zadaća mi je bila istražiti da li su i u kojoj mjeri suvremeni pokreti, društva, udruge i zajednice mjesta na kojima se događa katehetska djelatnost Crkve. Ovo izlaganje ima dva dijela, teološki i statistički.

U prvom dijelu istražujem eklesiološke temelje za katehetsko i odgojno djelovanje crkvenih pokreta, a u drugom, na temelju tog eklesiološkog fundusa, analiziram jesu li konkretni crkveni pokreti mjesta katehizacije i u kojoj mjeri.

1. EKLEZIOLOŠKI NALAZ

Pod crkvenim pokretima mislimo na skupine vjernika koje je milost Kristova okupila i usmjerila k određenom djelovanju. Crkveni zakon definira te skupine kao društva različita "od ustanova posvećenog života i družba apostolskog života".¹ Prema istom zakoniku u vjerničkim društvima "vjernici, bilo klerici, bilo laici, bilo klerici i laici zajedno, zajedničkim djelovanjem teže k njegovanju savršenijeg života ili promicanju javnog bogoštovlja ili kršćanskog nauka, ili drugih djela apostolata, kao što su pothvati evangelizacije, vršenje djela pobožnosti ili djelotvornosti te prožimanje vremenitog reda kršćanskim duhom".²

Osnovna stanica Crkve je župa. U njoj se, kao i u općoj Crkvi, ostvaruju tri bitne službe Crkve: upravljanje (pastirska), naviještanje (proročka) i posvećivanje (svćenička).³ U župi se u punini ostvaruje čitava Crkva kao koinonia - zajednica, ona je zapravo cijela Crkva ostvarena u konkretnoj župskoj Crkvi.⁴ Opća Crkva nije skup mjesnih Crkava, niti je mjesna Crkva skup župnih crkava, nego je u svakoj od njih nazočna cijela Crkva.⁵ Zato se u svakoj euharistijskoj zajednici spominju papa i mjesni biskup pri čemu se vidljivo označuje hijerarhijsko i euharistijsko zajedništvo cijele Crkve.⁶

Crkveni pokreti, udruge, društva i zajednice nemaju život u sebi i po sebi, nego ga dobivaju u župi, od konkretne Crkve. Crkveni pokreti su plod neke župe i usmjereni su na izgradnju župe. Oni ne mogu postojati

1 *Codex Iuris Canonici (CIC)*, § 298.

2 *CIC* § 298,1.

3 Usp. *CIC* § 519.

4 Usp. F. KLOSTERMANN, *Gemeinde - Kirche der Zukunft. Thesen, Dienste, Modelle*. 1. Herder, Freiburg 1974., str. 116-133.

5 Usp. *Lumen Gentium* (LG) 28,2.

6 Usp. *CIC* § 515.

izdvojeno, izvan Crkve ili izvan župe, jer ne postoji nekonkretna Crkva.⁷ Riječ, sakramente i zajedništvo Duha oni dobivaju iz župe, jer je ona konkretna Crkva, kojoj je Isus darovao sredstva spasa.

Sve što ima laička zajednica, izvorišno je dobiveno iz župe, gdje je svaki član te zajednice upisan i odmalena vođen prema kršćanskoj zrelosti. Prema tome župa je izvorišna stanica na stablu mjesne i opće Crkve. Pokreti su grane, koje donose plodove za cijelu Crkvu.⁸

Iz ovoga je shvatljivo da katehizacija nije bitni sadržaj samo župe, nego i crkvenih pokreta.⁹ Ona je neophodni uvjet za opstanak pokreta, jer se bez pouke on gasi.

Katehizacijska djelatnost svakog pokreta može biti dvostruka: unutrašnja i vanjska. Unutrašnja je za sudionike pokreta, a vanjska za druge. Ta pouka može biti sistematska ili specifična. Sistematska je katehizacijska, specifična o vlastitoj karizmi.

Neki pokreti osposobljavaju svoje članove za katehetsko djelovanje, drugi ih školuju za evangelizacijsko, treći osposobljuju za rad u snazi svog poslanja, a neki za misije da životom i poukom rade na rastu misijskih crkava.

Iz ovoga zaključujemo da su svi pokreti mjesta određene katehizacije, ali na različite načine i u raznim smjerovima.

Promicanje pokreta Crkva podupire svojim zakonom. "Neka župnik podupire djela kojima se promiče evanđeoski duh."¹⁰

Od župnika se traži da podupire i promovira laička društva uvodeći ih u jedinstvo župe i opće Crkve, ali i od društava da žive za župu. "Neka župnik priznaje i promiče vlastiti udio koji u poslanju imaju vjernici laici te podupire njihova društva s vjerskim svrhama. Neka nastoji da i vjernici vode brigu za župnu zajednicu, da se osjećaju članovima biskupije i opće Crkve, da sudjeluju u djelima kojima se promiče zajedništvo i da ih podupiru."¹¹

Da bi to mogli, traži se i od vodstva kako javnih tako i privatnih laičkih društava, da se crkveno obrazuju. "Neka se voditelji laičkih društava brinu da se članovi društva prikladno odgajaju i obrazuju za vršenje

apostolata vlastita laicima."¹² Za apostolat se ne može izrasti bez sistematske katehizacije, te su zato poslije Drugog vatikanskog sabora izdani brojni katekizmi za odrasle.

U enciklici o laicima Ivan Pavao II. kaže "da obrazovanje vjernika laika treba staviti među prve zadatke u biskupiji".¹³ U to obrazovanje laika spada duhovni i doktrinarni odgoj vjernika. U tome je "apsolutno neophodno sustavno katehiziranje, vodeći računa o životnoj dobi i raznim okolnostima života, te odlučnije kršćansko promicanje kulture, kao odgovor na vječna pitanja što muče čovjeka današnjice i društvo".¹⁴ Nabrajajući mjesta i sredstva u odgoju vjernika laika ovaj dokument govori da je prvo mjesto odgoja Bog, zatim Isus Krist, te dinamička nazočnost Duha Svetoga u srcu svakog čovjeka. Prvenstveno je na to pozvana opća Crkva koja je "nazočna u raznim dijelovima svijeta u posebnim Crkvama".¹⁵ U posebnoj Crkvi nalazi se župa "koja ima bitnu zadaću u neposrednijem i osobnom odgajanju vjernika laika. Župa je pozvana odgajati svoje članove za slušanje riječi, za liturgijski i osobni razgovor s Bogom, za život bratske ljubavi".¹⁶

Ovaj dokument dalje kaže: "Napokon, unutar takvih župa, naročito ako su prostrane i raspršene, u odgajanju kršćana od znatne pomoći mogu biti male crkvene zajednice".¹⁷ A na drugom mjestu: "U odgoju vjernika laika svoje mjesto nalaze također skupine, društva i pokreti".¹⁸ "S jedne strane ovi pokreti mogu pružiti odgoj i iskustvo svog apostolskog života, a u isto vrijeme skupiti, konkretizirati i razvrstati odgoj što ga vjernici dobivaju od drugud", kaže ovaj dokument.¹⁹

7 Usp. CIC § 535,2.

8 Usp. CIC § 323,2.

9 CIC § 329.

10 CIC § 528,1.

11 CIC § 529,2.

12 CIC § 329.

13 *Christifideles Laici (CL) 57.*

14 CL 60.

15 CL 61.

16 CL 61.

17 CL 61.

18 CL 62.

19 CL 63.

Da bi se prepoznali laički pokreti i udruge kao mjesta katehizacije, potrebni su im kriteriji crkvenosti. Dokument *CL* daje za laička udruženja sljedeće temeljne kriterije:

- davanje prvenstva pozivu na svetost, što se očituje u plodovima koje Duh u vjericima proizvodi;

- odgovornost u ispovijedanju katoličke vjere, "zbog čega svako udruženje vjernika laika mora biti mjesto navještaja i ponude vjere kao i odgoja za nju u njezinu neokr-njenu sadržaju"²⁰

- svjedočanstvo uvjerenog zajedništva što se očituje u odanosti papi, biskupu i uzajamnom poštivanju svih oblika apostolata u Crkvi;

- dioništvo u apostolskoj svrsi Crkve, što znači prvenstveno postojanje subjekata nove evangelizacije²¹ i

- nastojanje u svjetlu socijalnog nauka Crkve biti u službi cjelovitog dostojanstva čovjeka.²²

Provjera ovih kriterija je u stvarnim plodovima, a to su: "obnovljen užitek u molitvi, kontemplacija, liturgijski i sakramentalni život, procvat zvanja za kršćanski brak, za ministerijalno svećeništvo, za posvećen život, spremnost sudjelovanja u programima i pothvatima Crkve na mjesnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, katehetsko zalaganje i pedagoška uspješnost, kršćanska prisutnost u društvenom životu, animacija karitativnih, kulturalnih i duhovnih djela, duh odricanja i evanđeoskog siromaštva, te obraćenje na kršćanski život."²³

Prema tome je jasno, da su svi crkveni pokreti i udruge pozvani i zaduženi vršiti katehizaciju, svako prema svojoj karizmi. Pitanje je sada, kako se to u našoj Crkvi događa.

2. STVARNO STANJE KATEHIZACIJE U POKRETIMA

Stvarno stanje katehizacije u crkvenim pokretima kod nas iščitavao sam najprije iz karizme, cilja i sredstava za djelovanje pojedinog pokreta, zatim iz odgovora predstavnika pojedinih pokreta koje sam dobio na razaslani upitnik, i napokon iz objelo-

danjenih sadržaja pojedinih pokreta bilo u vlastitim izdanjima ili u javnim medijima.

Dobiveni uvid u djelatnost crkvenih pokreta u nas sugerirao je, da se mjesto katehizacije u crkvenim pokretima u nas može podijeliti u tri kategorije:

- a) pokreti s katehizacijskim ciljem,
- b) pokreti s vjerničko-odgojnim ciljem,
- c) pokreti s nekim djelatnim ciljem.

a) Pokreti s katehizacijskim ciljem

Među pokrete s izričito evangelizacijsko-katehetskim ciljem mogu se smjestiti kursiljo, neokatekumenat i zajednica "Molitva i Riječ".

Kursiljo ima katehezu bitnoga u kršćanstvu. Kursiljo je katolički pokret za obnovu Crkve koji u Hrvatskoj djeluje već dvadesetčetiri godine, te broji više od tri tisuće petsto polaznika među kojima četrdesetak laika i šest svećenika služe kao aktivni, stalni i povremeni suradnici. Katehizacija u kursilju sastoji se u tome da se prenose bitne istine vjere kako bi slušatelji dobili doživljaj bitnoga u kršćanstvu. Ta se katehizacija provodi na tečajevima i duhovnim obnovama. Sadržaj njihove kateheze donosi duševni mir, te vodi iskustvu zajedništva u Crkvi i susretu sa živim Bogom. Oni su prvenstveno usmjereni na angažman u župi.

Neokatekumenat ima dobru biblijski razrađenu katehezu. Službeno se zove Neokatekumenski put, a cilj mu je pomoći u biskupiji i župi otvoriti put kršćanske inicijacije koja bi služila evangelizaciji suvremenog društva. Ta inicijacija je pokrsna i služi odrastanju u kršćanskoj vjeri. Prva kateheza jest navještaj o Isusu Kristu pobjedniku nad smrću i nad svime što razara čovjekovu egzistenciju. Druga jest otvaranje vrata Božjoj riječi pokazujući u biblijskim događajima Abrahama i Izlaska iz Egipta aktualnost i moć Riječi. Iz toga formirana zajednica živi od riječi, liturgije i

20 *CL* 30.

21 *Usp. CL* 30.

22 *Usp. isto.*

23 *CL* 30.

zajedništva, te počinje naviještati držeći kateheze u svojoj župi.

Zajednica "Molitva i Riječ" ima egzistencijsko-kerigmatsku katehezu. Seminari pomoću kojih se provodi katehizacija i evangelizacija odvijaju se u župama i ljude osposobljavaju za angažman u župi. Zajednica "MiR" provodi sustavnu katehizaciju svojih članova kroz tzv. mistagoške i aspirantske skupine u kojima se okupljaju osobe koje su stekle iskustvo vjere na evangelizacijskim seminarima. U tim skupinama se temeljito proučava Katekizam Katoličke crkve te produbljuje molitva i duhovni život. Budući katehisti i evangelizatori upisuju osim stručne i duhovne formacije još i teološki studij. Temeljne kateheze sadržavaju govor o čovjekovoj egzistenciji, te o Isusu Kristu i njegovu otkupljenju, a zatim o vjeri, Crkvi i Duhu Svetom, te na kraju uvode u iskustvo primljenih sakramenata inicijacije. Odgoj i duhovnost članova prvenstveno je usmjerena služenju Crkvi, ali i društvu. Ona je na usluzi svećenicima u oživljavanju vjere u župi kroz razne oblike reevangelizacije, ali je i u službi društva provodeći duhovnu obnovu. Zato Zajednica ne samo provodi katehizaciju u sebi, nego i svoje članove osposobljava za tu službu.

Zaključno govoreći o ova tri crkvena pokreta treba naglasiti, da svi oni okupljaju odrasle, njih katehiziraju, te u njima možemo govoriti o kontinuitetu školskog vjeronauka i župske kateheze. Radi se o katehezi odraslih, čime se stvara ambijent, u kojem mogu napredovati u vjeri sudionici školskog vjeronauka i župske kateheze.

Ova tri pokreta savršeno upotpunjuju jedni druge te zajednički predstavljaju cjeloviti proces evangelizacije i katehizacije. Osim toga, oni daju razrađenu duhovnu, stručnu i teološku formaciju što sve omogućuje potpunu zauzetost laika u Crkvi i svijetu.

b) Pokreti s vjerničko-odgojnim ciljem

Ovi pokreti nemaju kao prvotni cilj evangelizaciju ili katehiziranje, ali njihovo odgojno i obrazovno djelovanje među članovima ide ka stvaranju evanđeoskog mentaliteta i osposobljavanju članova, da u raznim

strukturama društva životom svjedoče i riječju obrazlože "nadu koja je u njima". Među pokrete s vjerničko-odgojnim ciljem možemo ubrojiti više crkvenih pokreta u nas.

Djelo Marijino ili pokret fokolara uvodi sudionike u duh Marijinog skrovitog života u Nazaretu, produbljeni duhovni život i rad na ekumenizmu. Najrazličitijim oblicima duhovne formacije oni se osposobljavaju da budu kvasac zajedništva u Crkvi, svjedoci Isusa Krista u svijetu i voditelji dijaloga koji vodi u zajedništvo Isusa Krista.

Hrvatska zajednica bračnih susreta provodi katehizaciju među oženjenim vjernicima s psihološko-sakramentalnog motrišta, liječeći i osnažujući međusobnu ljubav i otvarajući put djelotvornosti sakramenta ženidbe.

Pokret mladih katolika - "Pomak" radi na duhovnom osposobljavanju mladih za angažman u Crkvi i društvu.

Hrvatski katolički zbor - "Mi" radi na duhovnom i teološkom osposobljavanju svojih članova za angažman u Crkvi, društvu, politici i kulturi. Cilj mu je promicanje katoličkog nauka, prožimanje vremenitog reda kršćanskim duhom, te njegovanje savršenijeg kršćanskog života. Oni ujedno promiču Marijansku pobožnost po primjeru sv. Maksimilijana Kolbea. Želja im je pomagati u pastoralnom radu, evangelizirati kulturu i kroz kulturu, biti u pomoći vjeroučiteljima te služiti u provedbi planova mjesne i opće Crkve. U društvu djeluju preko tribina, osobnih kontakata, lista mladih "MI", promicanjem katoličkog tiska, predavanjima u klubu katoličkih intelektualaca, čime služe duhovnoj, moralnoj i odgojnoj preobrazbi društva.

Križarsko bratstvo duhovno odgaja razne generacije vjernika, kako bi bili sposobni svjedočiti evanđeosko-crkveni duh.

Pokret krunice za mir duhovno pomaže rasti u vjeri velikom mnoštvu katoličkih vjernika, te u tom smjeru osobito katehetski, evangelizacijski i duhovno djeluje putem "Radio-Marije".

Frama želi u duhu franjevačke karizme odgajati vjerničku mladež.

Euharistijski pokret mladih - "MEP" je katoličko vjerničko odgojno udruženje za mladež čiji je bitni cilj slaviti i živjeti euharistiju, kako bi tako postali "kruh" za druge. Kroz osobna i zajednička pedagoška sredstva mladi vjernici se osposobljavaju da postanu ljudi vrlina, koji znaju spojiti život i vjeru, te su otvoreni društvu, Crkvi i Božjoj riječi. Tako pokret predstavlja dopunsko sredstvo u vjerskom odgoju mladeži.

"*Legio Mariae*" se posvećuje vjerskoj pouci i duhovnoj formaciji svojih članova. U tome im služi proučavanje Katekizma Katoličke crkve, duhovne vježbe, te duhovni nagovori. Cilj im je privesti nevjernike k vjeri, oživjeti vjeru mlakih vjernika, te očuvati vjeru mladih i pomoći joj rasti.

Iz svega je razvidno da ovi crkveni pokreti stvaraju u pojedincima, obiteljima i društvu mentalitet katoličke orijentacije i crkvenog života. Na taj način su svjedoci življenja vjere, kako u obitelji tako i u društvu i poticaj sudionicima župske kateheze i školskog vjeronauka. Iako nesistematski, ti pokreti omogućuju uvid u poklad crkvene vjere, te služe rastu crkvene zajednice i duhovnoj preobrazbi društva.

c) Pokreti s djelatnim ciljem

Treća kategorija crkvenih pokreta ne bavi se izravno ni neizravno katehizacijom, ali njihova djelatnost predstavlja određeno svjedočenje vjere i profesionalno uvođenje u mentalitet evanđelja.

"*Collegium pro musica sacra*" naviješta putem sakralne glazbe, tumačenja Svetog pisma i crkvenih tekstova. Mjesečnim rekolekcijama za svoje članove i tjednim molitvama stvara kroz njih ozračje živog evanđelja u obitelji i župi.

"*Caritas*" djelotvornom ljubavlju svjedoči kršćansko zajedništvo, a putem tribina, seminara, susreta i duhovnih vježbi širi osjećaj dužnosti na polju socijalnog pastoralara.

"*Kap dobrote*" brigom za stare, bolesne i nemoćne svjedoči u župama evanđeosku ljubav. Međusobno rastu usmjerenom homilijom, duhovnim štivom, euharistijom i molitvom.

"*Hrvatski pokret za život i obitelj*" nastoji evanđeoski duh i principe kršćanskog

morala prenositi u bračni i obiteljski ambijent.

"*HKD sv. Jeronima*" djeluje već preko stotinu godina, izdajući katekizme i molitvenike, na neizravnoj katehizaciji i stoji u službi župa.

"*Hrvatsko katoličko liječničko društvo*" uvodi svoje članove u nauk Crkve u području etike i deontologije. Ono drži predavanja na radiju, u školama i na tribinama, te izdaje tromjesečnik "Glasnik hrvatskog katoličkog liječničkog društva" u kojem prenosi duh evanđelja i u tom smislu neizravno katehizira.

"*Hrvatsko katoličko društvo prosvjetnih djelatnika*" odgaja u vjeri katoličke prosvjetne radnike, održava tribine i predavanja te svjedoči o duhu evanđelja.

"*Hrvatsko katoličko društvo medicinskih sestara i tehničara*" ima cilj osposobiti svoje članove da žive evanđelje i svjedoče ga u radu s bolesnicima.

"*Hrvatsko društvo katoličkih novinara*" ima svrhu da osposobi novinare da misle, žive i pišu u duhu evanđelja.

"*Udruga katoličkih gospodarstvenika*" katehizira svoje članove za moralno vladanje na području poslovnog života.

ZAKLJUČAK

Iz ovog prikaza je jasno, da se određena katehizacija događa izvan i mimo školskog vjeronauka i župne kateheze. Ona na određeni način djeluje poput kvasca u Crkvi i društvu, a istovremeno otvara vrata dubljoj osmišljenosti, djelotvornosti i uspjehu školskog vjeronauka i župske kateheze. U toj se katehizaciji, osim toga, događa permanentna vjerska izobrazba i odgoj odraslih, što predstavlja krucijalnu točku u katehizaciji uopće. Crkveni pokreti kao mjesto katehizacije čak nadopunjuju službeni vjeronauk, jer dopiru do obitelji i one djece koja nisu u njega uključena. Crkveni pokreti osim toga odgajaju u kršćanskoj vjeri i čine Crkvu vidljivijom u svijetu.

Zanimljivo je, da svi pokreti odlučno tvrde, da jesu mjesto katehizacije, da služe župi i da su crkveni. Nema sumnje da se u svima nalazi bar neki od kriterija crkvenosti. Zbog toga su prihvaćeni od crkvene vlasti.

Crkveni pokreti su svi duhovni i molitveni te stoga katehiziraju ne samo izvana nego i iznutra. Učitelj im nije samo Isus nego, kako kaže sv. Augustin, i Duh Sveti. Isus poučava

izvana, Duh Sveti iznutra, kao nutarnji učitelj. Tako osim slušanja i naviještanja riječi, oni idu i za razumijevanjem i življenjem Riječi. Zato su i svjedočki.